

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема *Structural Interferences in the production of English by Bulgarians* за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по шифър 2.1 Филология – Германски езици (английски език)

Рецензент: проф. д-р Мария Костадинова Георгиева, СУ „Св. Климент Охридски”

Докторант: Дафина Янорова Костадинова, ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград

Биографична справка

Дафина Костадинова е завършила висше образование , специалност „Английска филология” педагогически и преводачески профил в ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград. Притежава и магистърска степен по „Приложна лингвистика” от същия университет. Научната и преподавателската ѝ дейност също е свързана с югозападния университет в Благоевград, където работи като асистент по английски език от 2000 г. Владее английски и френски език.

Научно-приложна продукция

Освен дисертационния труд, Костадинова представя по конкурса пет статии в научни списания и сборници и два доклада от участия в международни научни конференции. С това тя изпълнява изискванията на ЗРАСРБ за научно-изследователско развитие на докторанта.

Дисертационен труд

В своя дисертационен труд Дафина Костадинова разглежда темата за влиянието на наличните езикови компетентности на обучаемите върху продукцията им на английски като новоизучаван чужд език. Независимо че темата е отдавна обект на вниманието на специалисти от различни области, тя не престава да бъде актуална, тъй като засяга процесите на изграждане и структуриране на езиковото знание, т.н. компетентност. В този смисъл може да се заключи, че изборът на тема за дисертационния труд е напълно удачен.

Според заглавието на дисертационния труд във фокуса на внимание е интерференцията (т.е. отрицателния пренос) на родния и други езици върху новоусвоявания английски език. Конкретните цели и задачи на изследването обаче са много по-широки и мащабни, а именно: да се опишат структурните характеристики на българския английския междинен език (БАМЕ) (ДТ, стр. 4); да се идентифицират и категоризират отклоненията (грешките) от стандартния британски вариант на английския език, приет за норма; да се отграничат систематичните от несистематични грешки и се диагностицират факторите, които ги причиняват; да се определи характера и силата на влияние на другите чужди езици налични в езиковата компетентност на учащите (по-специално френския като първи чужд език) върху усвояването на езика-цел; да се опише граматичната система на БАМЕ, като специфичен самостоятелен вариант в рамките на международния английски език, ползван за комуникация между неестествени носители на езика (ДТ:8). В този смисъл ми се струва, че заглавието на докторския труд ненужно стеснява предмета на изследване.

Дисертацията, възлизаща на 199 страници, има стройна структура. Тя включва три глави, увод, заключение, списък на цитираните източници плюс разширена библиография на ключови трудове по темата и две приложения:

(1) списък на темите на изследваните съчинения и (2) грешките допуснати от индивидуалните участници, представени в табличен вид.

В първата глава се представя теоретичен преглед на някои от основните теории на езикоусвояването, с акцент върху моделите за контрастивен анализ и анализ на грешките и теорията за междинния език, възприети от авторката за теоретична рамка на нейното изследване. Тези теории, представителни за двата основни подхода в проучването на процесите на езикоусвояване, а именно бихейвиористичен и менталистки, се разглеждат в по-широкия контекст на някои съвременни психолингвистични и когнитивни теории, например Universal Grammar, Connectionism, the Competition Model, Emergentism, the Connectivist theory и т.н. Така на фона на една по-широка палитра от теоретични възгледи съвсем ясно се откроява мястото, възможностите и обяснителната сила на избраните теоретични модели за постигане на поставените цели на изследване. Като се има предвид изобилието от подходи и възгледи отнасящи се до процесите на усвояване на роден и чужд език, тук би могло да се изтъкне като слабост на работата, че в теоретичния обзор липсват цели направления. Например не са застъпени функционално-ориентирани (вж. М. Лонг, М. Суейн, С Гас, М. Пийнеман), нито социолингвистични (вж. Е. Окс) модели. Липсват също и базирани на социокултурната теория на Виготски модели (напр. Лантолф). Аз смятам обаче, че подобно стесняване на теоретичния преглед е до голяма степен оправдано, тъй като авторският интерес е насочен към *продукта*, г.е. структурата на БАМЕ, а не към *процесите* на езикоусвояване, към които са насочени горепосочените теории. Моделите избрани за изходна теоретична база, от своя страна, са представени с вещина и прецизност показателни за добрата информираност и високите аналитични умения на докторантката.

Във втората част на теоретичния обзор Костадинова се спира подробно на понятието „грешка“, като представя различни определения за грешка, класификации на грешки, източници на грешки и фосилизацията като ключов фактор при оформянето на специфичната структура на всеки междинен език. Като се позовава на данни от контрастивния анализ на двата езика в контакт, накрая тя специфицира своята хипотеза, като предлага списък на очаквани отклонения в БАМЕ от стандартния британски вариант на английския език.

Във втората глава от дисертацията се представя методологията и модела на анализ. За постигане на своите цели докторантката изследва голям корпус от писмени работи на студенти, изучаващи английски като втори чужд език (с френски като първи чужд език) във филологическия факултет на Югозападния университет „Н. Рилски“. Анализирани са внушителен брой писмени работи, от които са ексцерпирани 4441 грешки или отклонения от възприетата норма на британски английски. Тези грешки представляват около 7 процента от общия обем на изследвания корпус (приблизително 67100 думи, ДТ:79), което ни дава основание да смятаме, че изследваните нива на БАМЕ са с относително стабилна структура и повечето от установените отклонения биха могли да се приемат като постоянна характеристика на българския вариант на АЕ на съответното ниво. Корпусът е много добре конструиран и отлично описан. Изследването е проведено в диахронен план (т.н. longitudinal study) като проследява развитието на компетентността на четири групи студенти през четирите години на тяхното следване. Това позволява да се прокара доста ясна граница между грешките на „растежа“ (т.н. developmental errors) и фосилизираните отклонения, които характеризират БАМЕ като специфичен местен вариант на английския език.

В третата глава се представят данните от изследвания корпус от грешки. Анализът е добре структуриран и включва всички основни структурни нива

без фонологичното: синтактично (напр. грешки при словоред), морфосинтактично (напр. грешки на ниво номинална и вербална фраза) и лексикограматично (напр. грешки при употребата на предлози и някои други лексикални и фразеологични единици). Представените количествени параметри, добре онагледени в таблици, позволяват да се добие ясна представа как се развива усвояването на всяка от изследваните структурни единици във времето и кои аспекти от структурата на усвоявания език са по-податливи на фосилизирани отклонения, които маркират специфичния облик на българския английски междинен език. В редица случаи авторката сравнява или подкрепя своите изводи с резултатите на други изследователи на БАМЕ, което подсилва тяхната убедителност и придава надеждност на посочените структурни особености на изследвания обект.

Разбира се, не всички изводи относно структурните характеристики на БАМЕ са напълно неоспорими. Аз например не съм склонна да приема безрезервно, че грешките при употребата на времената (например, сегашно просто/ продължително / перфектно или минало просто/ продължително/ перфектно) се преодоляват на ниво А2 – Б1 и не следва да се третира като постоянен белег на БАМЕ. Не смятам обаче, че това е сериозна слабост на изследването, тъй като е ясно, че при такъв огромен обект на изследване надеждни изводи могат да се получат само чрез съпоставка на представените резултати с резултатите от повторни изследвания върху други корпуси.

Основни заключения от изследването

В заключителната глава Дафина Костадинова обобщава резултатите от изследването и отговаря на въпросите и хипотезите формуирани в началото на дисертацията. Основната ѝ хипотеза, че БАМЕ е специфичен езиков вариант със своя собствена структурна характеристика, която съответства само отчасти на приетия за норма стандартен вариант на британския

английски се потвърждава напълно. Голяма част от структурните особености на БАМЕ са фосилизирани отклонения от нормата, причинени основно от интерференция на родния език. Очакваното силно влияние на френския като първи чужд език на изследвания контингент учащи не се потвърждава (ДТ:153). Авторката не коментира евентуалните причини за това, но може с голяма степен на вероятност да се предположи, че доминантната позиция на английския в световното информационно-комуникативно пространство също е оказала някакво влияние върху качеството и количеството на подаваната информация на входа, както и върху мотивацията на учащите да използват активно усвоените знания за общуване във виртуалната глобална мрежа Интернет. Другият извод, а именно, че няма съществена количествена или качествена разлика в структурната характеристика на БАМЕ на различните нива очевидно се нуждае от допълнителна проверка. Да се съгласим с така направения извод, би означавало да приемем, че след определено ниво на компетентност междинният език е напълно „скован” от паяжината на фосилизираните отклонения и работата в часовете по чужд език е напълно безполезна.

Накрая авторката съотнася изградената структурна характеристика на БАМЕ към описанието на т.н. „глобален” английски език (по Къркпатрик 2007), за да определи степента на застъпване между двата варианта и специфичните особености на БАМЕ като неотменна част от този абстрактен конструкт. Както вече съм имала възможност да коментирам, аз имам определени резерви към обвързването на двете понятия. Представената структурна характеристика на БАМЕ , според мен, представлява системата от *знания* по АЕ, т.е. нивото на компетентност на изследваната група учащи, оценено спрямо ясно обозначен стандарт – британски английски. Понятието „глобален АЕ” , от своя страна, касае преди всичко *употребата* на езика, по

специално, *прагматиката на общуване*. Той може да се ползва и от говорещи с много висока компетентност, в чийто реч липсват всякакви структурни отклонения, но която въпреки това се отличава от речта на естествените носители на английския език поради различия в използваните дискурсивни модели и стратегии, особено в случаи когато комуникативните условия не налагат съобразяване с тези модели, т.е., когато езикът се използва като *lingua franca* между говорещи различни родни езици. Би било некоректно обаче да се отчита като слабост на настоящия труд неправомерното приписване на отклонения, дължащи се на по-ниско ниво на компетентност, като характеристики на английския език ползван за международно общуване. Както личи от цитираното от авторката описание на глобалния АЕ, тази теза се застъпва и от други автори. Очевидно е, че въпросът е дискуссионен и се нуждае от допълнително проучване.

Авторефератът, 56 стр., написан на български език предава пълно и точно основните акценти и изводи на дисертационния труд.

Заклучение

Изтъкнатите спорни моменти в никакъв случай не накърняват достойнствата на рецензирания докторски труд. От краткия обзор на съдържанието му става ясно, че той притежава всички необходими качества, въз основа на които да гласувам „за” присъждането на образователната и научна степен „доктор” по шифър 2.1 Филология – Германски езици (английски език) ” на Дафина Янорова Костадинова.

Рецензент:

Проф. д-р Мария Костадинова Георгиева

София, 27 април 2012